

2011

Nr: 5

BUDKAFLE

FÖR

HÅBO KULTUR- OCH HEMBYGDSFÖRENING

Museets öppettider:

Lördag-söndag under juni-augusti kl.11.00-15.00

Grupper hela året. Ring 0171/54595 för bokning

Medlemsmötet 10 september	sidan 2
Wrangel FRANKFURT AM MAIN, HAMBURG	sidan 3
Torpinventering	sidan 4
Släktforskning	sidan 4
Ryttmästare Arvid Georg Tavon	sidan 5
Höstmarknaden 24 september	sidan 7
Brev från medlemmar	sidan 7
Julavslutning med kaffe/glögg och pepparkaka	sidan 8
Styrelsemedlemmar mm	sidan 8

Medlemsmötet lördagen 10 september

22 förväntansfulla medlemmar från Håbo kultur- och hembygdsförening kom till Fridegårdsmuseet lördagen 10 september. Efter förfriskning med mingel och välkomsthälsning av vice ordförande Lars Johansson informerade Gerd Dalersjö som är projektansvarig för släktforskningen. Gerd berättade att släktforskningen fortsätter som vanligt torsdagar jämna veckor, släktforskarna träffas på Knarrbacken. Släktforskarna kan komma ut på nätet med sina egna bärbara datorer. Vidare berättade Gerd att släktforskarna ska göra ett besök på Landsarkivet i Uppsala lördagen 29 oktober och bland annat titta på kyrkböcker i original. Under våren 2012 blir den sedvanliga färden till Leksand "släktforskarnas hus" under 2:a helgen i maj.

Bo Hammarström berättade att torpinventeringen har pågått under nästan 3 år har kommit fram till slutspurten av inventeringen på fältet och nu under senhösten och vintern tar redaktionella arbetet vid och boken/böckerna beräknas vara tryckta och klara för utgivning till julen 2012. Bo tog upp att det har varit ett mycket intressant projektarbete och vi har fått mycket uppskattning och intresse av företag och allmänhet under inventeringsarbetets gång. Företagen i Håbo har visat stort intresse genom att de har sponsrat projektet med pengar så vi har fått möjlighet att trycka boken.

Hans Söderholm började med guida i museet och sedan visades en CD om Fridegårds liv och författarskap. Därefter i statarköket informerade Hans om problemet med ansvarsfrågan av museet. Medlemmarnas svar på frågan om vi ska ha museet öppet som tidigare sommarvisningar för spontanbesökare under sommaren och gruppvisningar blev svaret "tveklöst ja!". Vi styrelsen har i skrivande stund fått tag i två medlemmar som är villiga och ser fram emot att få börja arbeta med frågan inför nästa år.

Nu väntade Göte Eriksson och Jan Rudberg som hade dukat upp med bord och stolar i ett underbart soligt höstväder framför museet. Hur våra kokkar fick den grillade maten att smaka som om vi var på den finaste restaurang kan bara Göte och Jan svara på. Det var en helt perfekt avslutning på dagen med solen skinande från en blå himmel och med den goda maten - bättre kan det inte bli. Tack!

Redaktören

FRANKFURT AM MAIN

Den fria riksstaden Frankfurt hade naturliga förutsättningar som handelscentrum redan genom sitt läge vid en så viktig kommunikationsled som floden Main. Staden var också en viktig knutpunkt i det tyska vägsystemet och post- och tidningsväsendet. Tidvis under det trettio-åriga kriget ingick dock posten i Frankfurt i den svenska postorganisationen. Svenska trupper ockuperade staden 1631-1635.

Vår- och höstmässorna i Frankfurt utgjorde centralpunkter i 1600-talets internationella handel. Bank- och börsväsen blomstrade och här fanns en välutvecklad textilindustri. Reformerta invandrare, som var flyktingar från det spansk-katolska Nederländerna, bidrog till det livliga affärslivet. Juvelhandeln var omfattande. Juveler importerades på Frankfurt-ägda skepp både från Goa i Indien och från Java. Juvelerna såldes sedan till Europas furstar och härförare.

Alla krigförande parter köpte krigsmateriel såsom vapen och krut i det mestadels neutrala Frankfurt. Fredligare var Frankfurts försäljning av böcker. Staden var Europas bokhandelscentrum genom de stora mässorna varje vår och höst. Försäljningskataloger trycktes inför dessa mässor. Boksortimentet var internationellt, men Frankfurt hade även en egen omfattande bokindustri.

Wrangel hade många kontakter i Frankfurt. Svenska diplomater sände honom nyheter därifrån. Men viktigast var hans förbindelse med det handels- och förlagshus som drevs av familjen Merian. Främst gällde detta Matthaeus Merian d.ä. (1593-1650) och Matthaeus Merian d.y. (1621-1687), far och son, som båda var skickliga konstnärer och affärsmän. Då och då gav deras förlag ut en samtidskrönika över de senaste årens händelser. Den kallades *Theatrum Europaeum* och var en sorts motsvarighet till Svenska Dagbladets årsbok. Där kunde man läsa om de senaste årens krig men även om lokalnyheter från Europas olika hörn, t.ex. det stora jordskredet vid Göta älv 1648.

Handelshuset Merian hade affärer med många länder och furstar, som sinsemellan var motståndare. För att kunna sälja dem till alla balanserade man därför i dessa krönikor mellan olika politiska och religiösa uppfattningar. Wrangel ägnade alltid stor energi åt sin personliga PR-verksamhet. Genom penningbidrag och genom att sända in text och bildmaterial till förlaget lyckades han skaffa sig ganska stor och för honom smickrande publicitet i flera delar av *Theatrum Europaeum*.

Merianförlaget gav också ut en berömd serie topografiska beskrivningar av olika länder. Dessa topografier var rikt illustrerad med kopperstick. Här var Wrangel mindre fram-

gångsrik i sin PR-verksamhet. Hans privata slott i Pommern kom t.ex. inte med i Pommerntopografien. Denna var sammanförd i ett band med en beskrivning över Brandenburg. Merianförlaget ville inte stöta sig med Fredrik Vilhelm av Brandenburg – i historien kallad ”den stora kurfursten” - som dels var en av Wrangels politiska huvudmotståndare, dels storkund hos handelshuset Merian.

Wrangel köpte många sorters varor av Merian i Frankfurt, alltifrån böcker till silverpjäser. Därifrån köpte han också stora mängder vin, som skeppades på Main och Rhen ner till Amsterdam, där hans handelsagenter ombesörjde den vidare transporten norrut.

Matthaeus Merian d.y. är också känd som en god porträttmålare. I slutet av 1640-talet arbetade han som Wrangels hovmålare. Många av hans arbeten finns kvar på Skokloster, däribland det fina porträttet av den 48-åriga Wrangel, målat på Wolgast i Pommern vintern 1661-1662.

HAMBURG

Hamburg var Sveriges port mot Europa. Den mesta utlands-posten passerade det svenska postkontoret i Hamburg. Också paketförsändelser förmedlades ofta av köpmän i Hamburg. Inemot 1000 brev finns bevarade från Wrangels kontaktmän i Hamburg – postmästare, köpmän och andra - med ett stort nyhetsmaterial. Här fanns det ett utvecklat bankväsen. Sverige lånade pengar i Hamburg för att bekosta dyrbara krig.

Wrangel var storkund hos Hamburgs köpmän. Bl.a. köpte han lyxvaror av de mest skilda slag från trädgårdsskulpturer till holländska tulpanlökar (tulpanen var en av tidens modeblommor). En lista av dessa inköp skulle bli oändligt lång. Men några exempel kan nämnas från åren 1666-1668 då Wrangel ofta själv besökte staden: ostindiska siden, kryddor (bl.a. peppar, ingefära, muskotblomma, nejlika, kardemumma), mängder av silver- och guldföremål (kannor och bägare), förgyllda saltkar, konfektskålar, förgyllda lampetter), samt ett stort antal böcker (bl.a. nyutkommen fransk litteratur).

Drottning Kristina, som hade abdikerat 1654, vistades sedan mestadels i Rom men tidvis också i Hamburg. Wrangel och Kristina var nära vänner. De möttes t.ex. på en storartad fest i Hamburg, som Kristina ordnade 1667. Då uppträdde Wrangel och drottningen tillsammans i teatrala upptåg till ackompanjemang av en femtiomannaorkester. Evenemanget bevakades av den europeiska pressen. Vi kan också läsa om den i ett tryckt programblad som finns kvar i Skoklosters slotts bibliotek.

Torpinventering

Inventeringen av alla gamla torp i kommunen börjar bli klar, endast en del i Kalmar socken återstår samt några kompletteringar i övrigt. Sedan återstår ett omfattande redigeringsarbete, men gruppen jobbar entusiastiskt vidare.

Måndagen den 12 sept var vi inbjudna till Kyrkcentrum för att visa vårt bildspel samt berätta om vårt Kulturprojekt.

Ett stort antal åhörare fanns på plats och uttryckte sig positivt om vårt projekt.

Just nu planerar vi att besöka Kommunfullmäktige och genomföra en liknande information.

Dessutom har PRO visat intresse för vårt projekt.

Bo Hammarström

Projektkledare

Släktforskning

Nu är hösten här och vi kan med gott samvete krypa in i stugvärmerna och ta fram släktforskningen på allvar.

Vi träffas i vår lokal på Knarrbacken och löser lite olika funderingar vi har om t.ex.

- vad står det i husförhörslängden egentligen...

eller vart kan jag söka om jag inte hittar... och om det är fader okänd... mm?

Varannan torsdag jämna veckor är ni välkomna upp som vanligt kl. 19.00

Nu är vårens resa till Släktforskarnas hus i Leksand klar.

Vi har bokat helgen den 11-13 maj 2012 för vår förening.

Har du redan bestämt dig att följa med så ring eller skicka ett mail till Gerd så har du en plats av 20 möjliga.

Kontaktuppgifter: 070-5201094, gerd.dalersjo@lnctv.com

Höstens program:

Lördagen den 29 oktober besöker vi Landsarkivet i Uppsala.

Lördagen den 3 december besöker vi Stockholms statsarkiv.

Torsdagen den 15/12 kl. 19.00 firar vi jul med kaffe/glögg och pepparkaka, alla medlemmar är välkomna till föreningslokalen vid Knarrbacken .

Därefter tar vi juluppehåll och startar igen den Torsdagen den 26 januari 2012.

Gerd

Släktforskarsektionen

Ryttmästare Arvid Georg Tavon

på Fånäs gård. 1847-1931.

Arvid Georg Tavon föddes 1847-09-20 i Finska församlingen i Stockholm. Som nummer 3 i en brödraskara på 5. Föräldrarna var Departementschefen vid Tullstyrelsen och Kommendören av Wasaorden. Israel Tavon och hans hustru Edla Bergensträhle. Föräldrarna flyttade 1863 till Thoresta i nuvarande Upplands-Bro, där även Arvid bodde. När fadern dog 1877 flyttade Arvid till Fånäs Bista 1 i Kalmar församling.

Fånäs gård i Bålsta, den fordom så stiliga herrgården kommer att rivras. Det sker inte utan protester från de kulturvårdande myndigheter, men fastighetsägaren har förklarat att det skulle bli för dyrt, över en halv milj. kr. att rusta upp byggnaden. Ingen har bott i huset på mycket länge. De flesta fönsterrutor är trasiga och rappningen lossnar från väggarna. Sic transit gloria mundi, skriver stadsarkitekten i ett brev till ägaren.

-- Så förgår världens härlighet.

Samtidigt förklarade ägaren att det 20 m höga tornet som reser sig inom området också måste skatta åt förgängelsen.

Men tornet står kvar en idag.

Citat hämtat ur Enköpings-Posten och Mälar-Posten 1978.

Fånäs revs 1979 och ett nytt hus byggdes på samma plats.

Ryttmästare Tavon var känd som en excentrisk herre. Historierna om honom är många och färgstarka. Ryttmästaren verkade på Fånäs från 1877 fram till sin död 1931. Han planterade en stor fruktträdgård och höll många ridhästar, som en anställd kusk skötte.

Det sägs att han satte skräck i traktens ungdomar genom att städse stå vakt vid sina ägors gränser och kräva att alla tog av sig mössan och hälsade innan de passerade. Enligt intervjuer med släktingar tog ryttmästaren aldrig folk i hand.

Det berättas också att ryttmästaren hade goda försänkningar i Stockholms teatervärld och därför ryktbara bjudningar på Fånäs herrgård, där gräddan av huvudstadens artistliv deltog. Ryttmästaren föredrog under hela sitt liv ungarlsståndet, men var för den skull inte alls ointresserad av sköna damer. Han hade då och då en dam boende hos sig.

Han kunde aldrig bestämma sig enligt hans äldre bror Axel. Det var möjligen av hänsyn till detta intresse han lät uppföra utsiktstornet. Det sägs nämligen att Fånäs och Aronsborgs herre någon gång i slutet av 1800-talet blev offer av en stark önskan att kunna se ut över sina ägor. Jag har fått berättat för mig av släktingar att han byggde tornet för att bevaka sina arbetare, samt att titta på båttrafiken.

Men när tornets placering dryftades var ryttmästaren mycket bestämd. Det skulle byggas så att även badplatsen vid Kalmarviken kunde observeras. Varför det var så viktigt får var och en bilda sin egna uppfattning om.

Ryttmästaren föredrog att bygga utsiktstornet istället för giftemål, med den anledningen att ett giftemål kan upphöra men tornet kommer att finnas kvar.

Mamsell Anna var ryttmästarens hushållerska och trokänare, som fick en stuga torpet Lugnet av ryttmästaren. Torpet låg vid Hånunavägen bredvid gamla järnvägsviadukten

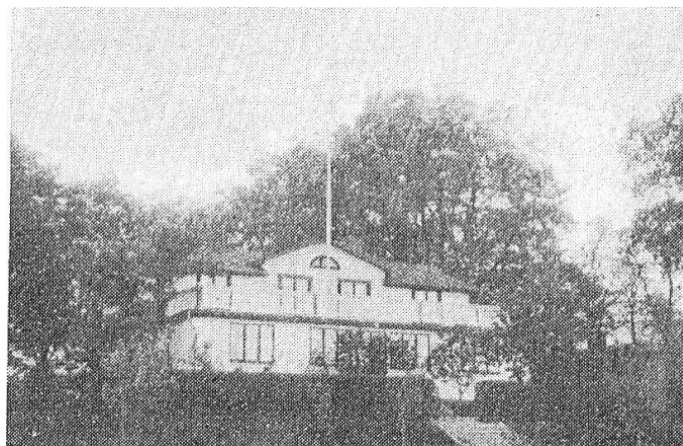
I yngre dagar tog ryttmästaren gärna en ridtur på ägora, till sin lantgård Aronsborg, på andra sidan viken med jordbruk och stora skogsområden. I huvudbyggnaden bodde hans äldre bror Gustav med hustrun Elin. Huset var gulreviterat, med rödfärgade timrade fristående flygelbyggnader. I ena flygeln bodde rättaren och i den andra inrymdes en matbod, en mangelbod samt ett lider, där en gammal gigg och några andra vagnar förvarades. Golven bestod av tegelstenar och dörrarna var svarta. Bakom huset fanns en fruktträdgård och längre bort låg ladugården med ett dussintal kor, en tjur och två oxar.

I statarbyggnaden bodde ladugårdskarlen med sin familj i ett rum och kök samt en jordbruksarbetare i en likadan bostad, och på vinden fanns ett rum där en dräng bodde under skördetiden. Uppe på ett berg strax intill fanns en stuga, Bergstugan, som ryttmästaren hyrde ut varje sommar till en familj från Stockholm.

Ryttmästaren erbjöd sin brorsdotter att tillbringa somrarna med sin familj på Aronsborg sedan hans bror och svägerska flyttat till en mindre herrgård i Sörmland.

En varm julidag gick Ryttmästarens brors barnbarn som fått tillstånd av sin mor att gå till det allmänna badet, som låg bortom "gubben" Winbergs handelsbod, och när de anlände dit bevittnade de en drukkingsolycka. Man draggade och fick upp en ung kvinna. De berättade det för mamsell Anna, som förestod köket på Fånäs. Fröken Lina, mamsells syster, bodde på Fånäs om somrarna och gick ofta i kohagarna på Aronsborg och plockade champinjoner, en delikatess som lagades enkom för ryttmästaren.

Gubben Winbergs handelsbod var Kalmarsands handel.

Aronsborgs huvudbyggnaden av trä, uppförd omkring 1800. Ombyggd 1931. Bestod av ett stort kök, jungfrukammare, matsal, ett sovrum samt en handkammare med fönster på nedre botten. På övre planet ett vardagsrum med två fönster i norr och två i söder samt tre sovrum.

Efter ryttmästarens död såldes båda gårdarna. Hans brorsdotters barn saknade somrarna på Aronsborg och Fånäs. Barnen hade många minnen från den tiden.

Ett var när dom gick till byskolan för att bevista ladugårdskarlen Karlssons barns skolavslutning. De fick egentligen inte leka med statarbarnen, men när deras far var i stan och inte hade semester, spelade de brännboll, lekte kurragömma och andra lekar i kohagen invid vedboden.

Ett annat var när barnen varit till granngården (Väppeby) och köpt melon, och då de såg lastbilen, som deras mor brukade tinga till flytten till stan, svänga in på byvägen med några pojkar på flaket, plockade de kardborrar vid vägkanten och kastade på dem när de passerade förbi.

Chauffören stannade, backade och körde efter barnen som blev rädda och sprang allt vad de kunde, genade över fälten och gömde sig på "Rio", när de hörde bilen köra fram på gårdsplanen.

Familjen kallade dasset på Aronsborg för Rio.

Här ligger Ryttmästare Arvid Tauvon begravd. Tillsammans med övrig släkt. Tauvonska grav-koret på Låssa kyrkogård i Upplands-Bro.

Detta är en liten del av vad jag fått fram från min forskning av släkten Tauvons vistelse i Kalmar socken.

Kjell Sandell

Källor: Enköpings-Posten, Mälar-Posten
Mantalsböcker och husförhörslängder i Stockholm.
Husförhörslängder från Bro och Kalmar.
Interjuver med brorsbarnbarn.

Höstmarknaden i gamla Bålsta lördagen 24 september

Styrelsen har tagits beslut att kultur- och hembygdsföreningen ska sprida och informera om Håbo kommuns kultur och kulturhistoria i större utsträckning än tidigare och där igenom öka intresset för kommunens unika kulturarv till ung som gammal. Kultur- och hembygdsföreningen skall i större utsträckning delta i olika evenemang inom Håbo kommun. På höstmarknaden i gamla Bålsta deltog kultur- och hembygdsföreningen som berättade och informerade om föreningens nuvarande och kommande verksamhet. Under olika evenemang är det inte bara information som bjuds utan det är en viktig/unikt tillfälle att rekrytera nya medlemmar till kultur- och hembygdsföreningen.

Redaktören

Brev från medlemmar

Ett stort tack till Håbo kultur- och hembygdsförening för två underhållande och fint genomförda medlemsmöten.

Fina dagar med luncher, som retade smaklökarna, bjöds det på.

Nu ser man ju emot kommande medlemsmöten med tilltugg i samma gourmetklass. Så nu ställs det krav

Ett varmt tack från

Margaretha Rudberg

VÄLKOMMNA TILL JULAVSLUTNING MED KAFFE / GLÖGG OCH PEPPARKAKA

torsdagen den 15/12 kl. 19.00 firar vi jul med kaffe/glögg och pepparkaka,
alla medlemmar är välkomna till vår föreningslokal vid Knarrbacken.

Medlemsavgift för 2011

- Familj 150 kr
- Enskild 125 kr
- Sätts in på Postgiro 232331-9

Håbo Kultur o Hembygdsförenings styrelseledamöter efter årsmötet mars 2011

Namn	Mailadress	Telefonnummer	Mobilnummer
Ordförande: Kjell Sandell	kjell.sandell@bktv.nu vald till 2012	070-6665778	
Vice ordförande: Lars Johansson	lars.johansson@lnctv.com vald till 2013	0171-56359 070-6694115	
Kassör: Gunnar Löfgren	gg.lovgren@bktv.nu vald till 2013	0171-50659 070-9585975	
Sekreterare Gerd Dalersjö	gerd@rosendahlekonomi.se vald till 2013	070-5201094	
Ledamot: Hans Söderholm	hans_soderholm@bredband.net vald till 2012	0171-54595 070-5787552	
Ledamot: Bo Hammarström	bosse.hammarstrom@telia.com vald till 2012	0171-50813	
Ledamot: Sonia Thunman Larsson	sonia.t.larsson@bktv.nu vald till 2012	0171-59892 070-5900996	
Ansvarig för hemsidan:	webmaster@kultur-historia.se		

Vald till 2012 innebär 1 års mandatperiod.

Vald till 2013 innebär 2 års mandatperiod.

Ansvarig utgivare Kjell Sandell
Redaktör Hans Söderholm